

чому це так? Звідки у людській свідомості зародилась така якість? Наскільки вона може бути унікальною? І що, врешті, значить для людини цей дар? – Осмислення цих питань має привести нас до думки про надзвичайно згубну роль емпіризму та позитивізму не лише щодо людській духовності, а й щодо загальних орієнтацій науки, адже саме сповідування позиції відмови від глибини, зосередження всіх інтелектуальних потенцій на поверхневому постають родовими характеристиками і того, і іншого. Врешті, науковцям могла би сподобатись монадологія Г.Ляйбніца, яка наставляє нас на таке бачення світу, згідно якого кожна річ, кожне явище постають в собі абсолютними, самодостатніми та такими, що виконує чи має виконувати свою особливу і унікальну роль в ансамблі світового цілого.

Принципове неспівпадіння та певне протистояння понять з реальними явищами у сфері моралі мало би змусити людство працювати у напрямку максимального самовдосконалення та вдосконалення своїх стосунків, проте замість того приводить до морального скептицизму та релятивізму. У цьому змішаному потоці, який доволі часто сприймається як ознака «сучасності», неодмінно мають бути люди, що йому протидіють та постають прихильниками людських органічних взаємин з абсолютним, яке принципово неможливо вилучити із людської свідомості.

Ігор Карівець

Національний університет «Львівська політехніка»

РОЗДУМИ ПРО ВІДНОШЕННЯ «АБСОЛЮТ-ЛЮДИНА», АБО ПРО ОСЯЖНІСТЬ І НЕПІЗНАВАНІСТЬ АБСОЛЮТУ

Автор стверджує, що відношення «абсолют-людина» є невизначеним та непоясненим. Тому воно потребує аналізу обидвох складових: абсолюту і людини. Автор доходить висновку, що абсолют не можна визначити позитивно, бо він є безвимірним: прихованим, не проявленим тощо, але його присутність стає очевидною на рівні синтезу протилежностей. Найкраща назва для абсолюту – це апейрон.

Ключові слова: абсолют, апейрон, протилежності, людина, синтез.

Ihor Karivets'. Meditations on the "Absolute-Human Being" Relation or on Comprehension and Unknowability of the Absolute. *The author stresses that the "absolute-human being" relation remains vague and unclear. Therefore its two parts (absolute and human being) should be analyzed. The author came to conclusion that absolute can't be define positively, because it is immeasurable, but its presence becomes evident on the level of synthesis of oppositions. The best name for absolute is apeiron.*

Keywords: absolute, apeiron, opposition, human being, synthesis.

1. Людина може довго розмірковувати про абсолют, але ніколи вона не буде його знати напевно. Відношення «абсолют-людина» покриті мороком. Абсолют на те й він абсолют, щоб бути не-пізнаним. Хоча К'єркегор говорить про «абсолютне відношення індивіда до абсолюту», це відношення залишається не проясненим.

2. Значення слова «абсолют»: лат. *absolutus* – непроявлене, самодостатнє, самопороджене буття. Слово «*absolutus*» походить від лат. *ab* – від та *solvere* – відпускати, відв'язувати, розв'язувати, звільняти. Тобто, абсолют означає незалежне, відокремлене, необумовлене нічим буття. Таке буття повністю вільне від усього суцього і не потребує його, хоча останнє потребує абсолюту. Абсолют – це довершеність, яка підіймається над усім проявленим, тобто усім скінченим у своєму вимірі; відірваність абсолюту від проявленого робить його незмішаним із тим, що можна виміряти, тому абсолют, у цьому сенсі, є чистим. У Платона та неоплатоніків – це Єдине, у Ляйбніца – це Монада монад, у Порфірія – це Бог богів. Деякі філософи, наприклад, Плотін, Спіноза, К'єркегор, Шеллінг («Абсолют, або Бог, це те, у відношенні до чого буття, або реальність, впливають з його ідеї безпосередньо, тобто внаслідок закону тотожності...»¹) ототожнюють абсолют з Богом, що неправильно. Бог чи боги – проявлені, але Абсолют – ні. Боги чи Бог завжди були з людьми, але абсолют – ні. Але й навіть «природа» богів чи Бога залишається нез'ясованою. Розмови про них точаться з античних часів. Платоніки, неоплатоніки, епікурейці, стоїки тощо дискутували та аналізували життя богів, їхню суть та вплив на життя людей. Ціцерон написав цілий трактат «Про богів», в якому розкрив позиції стоїків, епікурейців та академіків. Йому ж були відомі кілька творів грецьких авторів під назвою «Про богів», зокрема Протагора, Клеанта, Хрисіпа. Сам Ціцерон у своєму трактаті зазначає: «У філософії досі багато такого, що не має належного пояснення... Особливо важким і темним є питання про природу богів» [1, с.247]. А що вже казати про абсолют.

2. Абсолют, як непроявлене буття, не може бути визначений позитивно; абсолют не є ні світовим, ні позасвітовим об'єктом чи суб'єктом, він не є ні трансцендентальним, ні трансцендентним. «Те, що абсолютне ніколи не може стати предметом, як стає ним будь-яке існування, і ніколи не стає при-сутнім для свідомості в теперішньому» (К. Ясперс). Парадокс полягає у тому, що людина, як особлива істота на землі, може осягати, а не пізнавати (пізнають те, що об'єктивується, але осягають те, що не об'єктивується), лише подобу абсолюту й, таким чином, здогадуватися про його існування.

3. Візьмімо, для прикладу, вчення Платона про ейдоси. Ейдоси, як «вічні» та «незмінні» взірці для чуттєво даних мінливих та непостійних речей, є

¹ “§ 1. Das Absolute oder Gott ist dasjenige, in Ansehung dessen das Seyn oder die Realität unmittelbar, d.h. kraft des bloßen Gesetzes der Identität” [Schelling, 1859: S. 373].

відблиском абсолюту. Чому? Людина, яка ніколи не філософувала, не намагалася мислити і пізнати саму себе, буде вважати, що єдиний світ – це чуттєво даний світ. Як тільки вона замислиться над своїм існуванням і розпочне процес самопізнання, мислення, то чуттєво даний світ почне обертатися й повернеться до неї своєю ідеальною стороною – стороною, яка залишається «невидимою» для «звичайної людини», яка живе лише чуттєвістю та керується лише емпіричними, егоїстичними інтересами. Людина ніколи не бачить зворотного боку Місяця, але це не означає, що його немає. Ідеальна сторона світу – це зворотний бік Місяця. Філософія дозволяє повернути чи вивернути світ так, щоб «невидиме» стало «видимим». Це ідеальне і буде відблиском абсолюту. Для людини достатньо досягнути ідеальне, щоб жити щасливо, радісно і навіть духовно, бо від споглядання ідеального окрилюється душа, яка лине вгору. Відкриття зворотного боку світу оновлює людину і є справжнім «другим народженням», яке можна тлумачити як «новим народженням». Це і буде *метанойєю*, тобто зміною людини на субстанціальному рівні (у даному випадку під субстанцією розуміємо душу, яка переходить від стану приземленості до стану окриленості).

4. В людині можна виділити емпіричне, трансцендентальне і «абсолютне» Я. Емпіричне Я – це поточне Я, Я естетика (за К'єркегором), котре живе чуттєвістю, його мета – насолода. Трансцендентальне Я – це Я етика (також за К'єркегором), це «трансцендентальний суб'єкт» Канта, Гусерля, як джерело закону та виконання обов'язків. «Абсолютне» Я – це Інший в мені, це дотик абсолюту, який змінює мене не лише на ментальному, але й клітинному рівні. Дотиком абсолюту є сутності необ'єктивованого світу, які можна на досвіді пережити і такий досвід є досвідом, що просвітлює. Такий досвід абсолюту є зовсім інший досвід; він перевищує релігійний, науковий, філософський досвіди разом взяті. Тому досвід абсолюту є остаточним досвідом, який ніколи не стає історичним, минулим; він завжди залишається актуальним. Такий досвід не є частиною досвіду емпіричного світу, який постає перед нами як сукупність об'єктів. У повсякденні поширене вживання виразу «нічого абсолютного немає». Цей вираз засвідчує, що у буденному житті люди не зустрічають «абсолютного». Але, що мається на увазі під назвою «абсолютне» у поточному мовленні? У поточному мовленні під абсолютним розуміють щось незмінне, раз і назавжди дане, певні принципи та основи, правдиве, істинне. Деколи можна почути на кшталт «він/вона кажуть абсолютну правду» або «абсолютну брехню»; можна також почути вислови: «він/вона каже абсолютні дурниці». Тобто, у поточному мовленні рідко вживають іменник абсолют; більше вживається прикметник, як предикат до тих чи інших іменників. Синонімами предикату «абсолютний» є «цілковитий», «остаточний», «найпевніший» тощо. Ці прикметники вживаються у найвищому ступені порівняння. Абсолютний – це найвища ступінь чогось/когось у своєму прояві:

«абсолютний нуль», «абсолютний дурень», «абсолютна істина», «абсолютний дух» тощо.

6. Також у виразі «нічого абсолютного немає» констатується факт подвійного заперечення («нічого» і «немає») довершеного, найвищого чи найнижчого («абсолютне добро» і «абсолютне зло», «абсолютне знання» і «абсолютне невігластво»), тобто «все відносно». Але чи справді протилежністю абсолютного є відносно? Чи може абсолют мати свою протилежність? Абсолют не може мати протилежності. Навпаки, він поєднує протилежності у цілісність, він уможлиблює синтез протилежностей. Наприклад, синтез тимчасового і вічного (вічне не є абсолютним), синтез душі і тіла, синтез самсари і нирвани тощо. Тому він є господарем синтезу. Абсолют є тим, що уможлиблює недуальне, несуперечливе взаємопроникнення протилежностей.

7. Таким чином, абсолют *безвимірний*. Те, що знаходиться у вимірі (фізичному) можна виміряти, класифікувати, систематизувати. Вимір передбачає наявність у просторі тих чи інших об'єктів, які ми можемо виміряти за допомогою приладів або просто спостерігати (спостережуване як позитивне). У вимірі закладено можливість вимірювання. Крім цього, такі словосполученням, як «абсолютне зло», «абсолютне добро», «абсолютна правда», «абсолютна ідея», «абсолютний ідеалізм», «абсолютний дух» тощо позбавлені смислу, оскільки тільки те, що знаходиться у вимірі можна мати предикати: троянда червона, ніч темна, день ясний тощо. Але від абсолюту не походить жоден предикат, у тому числі й абсолютний. У вимірі можемо говорити лише про зло, добро, правду, ідею, ідеалізм чи дух, бо окрім абсолюту нічого іншого абсолютного не існує. Микола Кузанський вважав, що Бог – це «тотожність абсолютного максимуму та абсолютного мінімуму», в якій містичним чином поєднуються протилежності. Але це не Бог поєднує протилежності; лише абсолют може їх поєднати. Абсолют не є «першопочатком» усього суцього, тобто він не є «архе». Тоді Бога треба вважати «першопочатком»? Але абсолют не є інше Бога, тобто його протилежністю. Абсолют також не є ні «абсолютним максимумом», ні «абсолютним мінімумом», ні їхньою єдністю. Найкраще визначив абсолют Анаксимандр з Мілету: *ápeiros*. Крім цього, самореалізована людина відкриває Бога у своєму житті. Без самореалізації людина не сприймає Бога. Бог не бачить нереалізованих людей. Тільки тоді, коли людина пізнала саму себе і досягнула самореалізації, з'являється Бог. Тому Скворода правий, коли казав, що самопізнання – це богопізнання. Але що уможлиблює взаємозв'язок самопізнання і богопізнання? Абсолют. Завдяки йому цей зв'язок стає можливим. Бог / боги і людина залежні від Абсолюту.

8. Як бачимо, ми не просунулися у пізнанні абсолюту ні на крок вперед. Абсолют залишається тим, яким він є, а саме: абсолютним, тобто недоступним для людського пізнання. С. Франк правий, що абсолют – це непізнане, але

абсолют ніколи і не буде пізнаним, бо пізнати можна лише об'єкти зовнішнього світу, у той час як абсолют не є таким об'єктом. Важливо досягнути абсолют, тобто сягнути його *безвимірну присутність* у синтезі вічного і змінного, душі і тіла, самсари і нірвани. Осягати і пізнавати – це не одне і теж. Необхідно розуміти, що абсолют – це не предмет і не об'єкт зовнішнього світу чи довкілля; він не належить до них. Він не є ні потойбічним, ні поцейбічним. Тому пізнання абсолюту неможливе. Ми звикли орієнтуватися на пізнання об'єктів та предметів і за інерцією вважаємо, що звичні пізнавальні методи (дедукція, індукція, аналіз тощо) можна застосовувати для отримання знання про абсолют. Пізнання засноване на дуальності суб'єкта і об'єкта у просторовому вимірі, але жодна просторова модель пізнання (суб'єкт-об'єктна, суб'єктно-суб'єктна, об'єктна-об'єктна тощо) не може бути використана для з'ясування сутності відношення «абсолют-людина». Необхідні нестандартні підходи, які долають будь-яку дихотомію, дуальність та вимірність у пізнанні. Є інші шляхи здобуття знань, окрім пізнання. Абсолют можна *осягнути* за допомогою «мовчазного осяяння» (Банкей), «не-інтенціонального осяяння» (Ю.Габермас), «не-стимульованого одкровення» (Ж. Дельоз) чи «інтроцептивного досвіду пережиття Присутності» (Ф. Меррелл-Вольф).

1. *Цицерон Марк Тулій*. Про природу богів // Цицерон Марк Тулій. Про державу; Про закони; Про природу богів / Марк Тулій Цицерон; пер. з латин. Володимир Литвинов. – К.: Основи, 1998. – С. 247-400

Леонід Підкамінь
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ОКРЕСЛЕННЯ АБСОЛЮТУ ЗГІДНО ЕНЕРГОІНФОРМАЦІЙНОЇ КОНЦЕПЦІЇ БУДОВИ РЕАЛЬНОСТІ

У статті наведені окремі елементи наукових гіпотез стосовно окреслення поняття Абсолюту в сучасному просторі та часі існування людської цивілізації. На основі теорії Фізичного Вакууму і Торсійних полів описуються можливі закономірності та механізми проявів Абсолюту при створенні та розвитку даної Реальності, а також висновується місце та роль людини в ній.

Ключові слова: абсолют, енергоінформація, реальність, структура.

Leonid Pidkamin'. The Definition of Absolute in the Context of Reality's Energy-Information Conception. *The paper presents certain elements of scientific hypothesis of the Absolute definition within space and time of human civilization existence. Basing upon the theory of Physical vacuum and Torsion fields there are described possible regularities and mechanisms manifestation of the Absolute while creating and developing the actual Reality, a conclusion regarding the role and place of Human being is made.*

Keywords: absolute, energy information, reality, structure.